

СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ВЕТЕРИНАРНИХ ТЕРМІНІВ

METHODS OF FORMATION AND TRANSLATION FEATURES OF ENGLISH VETERINARY TERMS

Шумська І.А.,

orcid.org/0000-0001-5124-1371

*викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
Одеського державного аграрного університету*

Вступ. Стаття присвячена вивченню особливостей викладання ветеринарної термінології з урахуванням способів утворення та специфічності перекладу ветеринарної лексики з англійської мови на українську. Розглянуто напрямки ветеринарної лексики, до якої відносять назви органів та систем організму тварини; терміни, які позначають хвороби та патології, їх лікування та профілактику.

Ветеринарна медицина не тільки стрімко розвивається сьогодні, а й інтегрується в міжнародну наукову галузь. Це наука про діагностику, лікування та профілактику захворювання тварин, яка має важливе значення і для здоров'я людини. Вивчення захворювань, які мають зоонозний характер, допомагає запобігати розповсюдженню хвороб, не тільки серед тварин, але й серед людей. Перед майбутніми лікарями ветеринарної медицини стоїть важливе завдання фахового опанування своєю спеціальністю, яке включає в себе багато професійних аспектів. Володіння іноземною мовою і професійно-орієнтованою компонентою, є однією з умов підготовки успішного фахівця в сучасному світі. Засвоєння термінологічних одиниць, як частина такої підготовки, є надзвичайно актуальним для майбутніх висококваліфікованих спеціалістів. При читанні спеціальної літератури та текстів за фахом у студентів часто виникають труднощі розуміння і адекватного перекладу англійських ветеринарних термінів. Чинники, які викликають труднощі, це: «граматичні категорії (рід, множина, відмінки), словотвір, взаємоузгодження термінів, фонетика англійських ветеринарних термінів» [1, с. 30]. В статті розглянуто способи утворення термінологічної лексики, досліджено способи та методи перекладу ветеринарної термінології з англійської мови на українську, запропоновано приклади доступного подання такої лексики студентам. Також при освоєнні ветеринарної лексики необхідно враховувати швидкий розвиток ветеринарної науки та появу нових лексичних форм. Тому в статті приділено увагу вивченню так званих «неологізмів», слів, які виникають в процесі розширення термінологічних форм і які можуть стати словами повсякденного вживання.

Ключові слова: ветеринарна термінологія, ветеринарний переклад, термінологічна лексика, мовленнєва компетентність.

Introduction. The article is devoted to the study of the features of teaching veterinary terminology, taking into account the methods of formation and peculiarities of translating veterinary vocabulary from English into Ukrainian. The areas of veterinary vocabulary are considered, which include the names of organs and systems of the animal's body; terms denoting diseases and pathologies, their treatment and prevention.

Veterinary medicine is not only rapidly developing today, but it is integrating into the international scientific field as well. It is the science of diagnostics, treatment and prevention of animal diseases, which is also important for human health. The study of diseases that are zoonotic in nature helps prevent the spread of diseases, not only among animals, but also among people. Future doctors of veterinary medicine face the important task of professional mastery of their specialty, which includes many professional aspects. Knowledge of a foreign language, including a professionally oriented component, is one of the conditions for training a successful specialist in the modern world. Mastering terminological units, as part of such training, is extremely relevant for future highly qualified specialists. When reading special literature and texts on the specialty, students often have difficulties with understanding and adequate translating English veterinary terms. Factors that cause difficulties are: "grammatical categories (gender, plural, cases), word formation, mutual agreement of terms, phonetics of English veterinary terms" [1, c. 30]. The article considers the methods of forming terminological vocabulary, investigates the ways and methods of translating veterinary terminology from English into Ukrainian, and offers examples of an accessible presentation of such vocabulary to students. Also, when mastering veterinary vocabulary, it is necessary to take into account the rapid development of veterinary science and the emergence of new lexical forms. Therefore, the article pays attention to the study of so-called "neologisms", words that arise in the process of expanding terminological forms and which can become words of everyday use.

Key words: veterinary terminology, veterinary translation, terminological vocabulary, speech competence.

Постановка проблеми. Наукова мова відіграє значну роль в сучасній лінгвістиці. Вивчення термінології є важливим аспектом роботи лінгвістів, адже саме термінологічна лексика допомагає фахівцям різних галузей спілкуватися один з одним. Категорії та поняття будь-якої галузі

знання є результатом осмислення й узагальнення явищ, фактів і процесів, що вивчаються певною науковою дисципліною і фіксуються у відповідних термінах [2, с. 3]. Термінологія є важливою складовою роботи будь-якого сучасного науковця або фахівця. За допомогою термінів відбувається

обмін інформацією, комунікація між спеціалістами різних країн з метою професійного спілкування. Тому вивчення термінологічної лексики є важливим аспектом підготовки кваліфікованого фахівця. Ветеринарна термінологія є однією з найдавніших і найскладніших сфер діяльності людини. Вона охоплює різноманітні напрямки ветеринарії: це і діагностика, і лікування та профілактика захворювань тварин, і назви обладнання та препаратів. Важливою частиною лексики є назви органів та систем організму тварини, а також, їх захворювань. Тому навчання студентів англійській ветеринарній термінології є складним та комплексним процесом, який вимагає від викладача відповідних професійних навичок та вмінь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Ветеринарна термінологія, як одна з найдавніших сфер діяльності людини, постійно вивчається та досліджується українськими та зарубіжними науковцями. Наприклад, такі лінгвісти, як М. Єльнікова, Т. Кияк, І. Кочан досліджували проблеми термінознавства в Україні. Ю. Рожков присвятив багато робіт ветеринарній лексиці та особливостям її перекладу з англійської на українську мову. Проблему класифікації ветеринарної лексики розглядали такі вчені, як Г. Й. Винокур, С. В. Гриньов, І. І. Чернишова, В. М. Портянникова, О. В. Калінін. М. В. Дмитрук приділив увагу формуванню української ветеринарної лексики. Дослідженню ветеринарної термінології присвятили свої роботи L. Anthony, T. Hutchinson, A. Waters, S. Starfield, B.E.

Постановка завдання. Проаналізувати лексико-семантичні особливості ветеринарної лексики. Дослідити способи утворення термінів ветеринарної науки, яка активно інтегрується в міжнародну сферу. Розглянути варіанти перекладу термінологічних словосполучень та методи засвоєння специфічної лексики студентами.

Виклад основного матеріалу. Терміни є надзвичайно важливим складником підготовки кваліфікованого спеціаліста в будь-якій галузі. Вміння розуміти термінологію іноземного походження студенти набувають в процесі вивчення іноземної мови, застосовуючи різноманітні способи запам'ятовування, осмислення та адекватного перекладу термінів за спеціальністю. Ветеринарна термінологія є особливо актуальною сьогодні, оскільки ветеринарна наука активно розвивається і інтегрується в міжнародну спільноту. Перед сучасними фахівцями постає завдання вільного спілкування іноземною, здебільшого англійською, мовою з міжнародними партнерами. Крім того,

«більшість сучасних методів діагностики, обладнання та препаратів написано іноземною мовою, а саме – англійською» [1, с. 30]. Тому перед викладачем стоїть задача сформувати у майбутніх лікарів ветеринарної медицини вміння працювати з літературою за спеціальністю, навички читання та перекладу тексту без словника, що потребує гарного володіння термінологічним багажем.

Для кращого засвоєння англійської лексики заняття з «Іноземної мови за професійним спрямуванням» краще проводити паралельно з фаховими дисциплінами. Володіючи професійними термінами на рідній мові, здобувачі легко запам'ятовують ці ж слова англійською. Засвоєнню іноземної термінології сприяє той факт, що «більшість ветеринарних термінів в англійській мові – це латинські та грецькі запозичення. Саме Гіппократ заклав основи медичної та ветеринарної термінології. Окрім того, він придумав назву для такої хвороби, як «рак», яка є загальноприйнятою і сьогодні» [2, с. 199].

Велику роль для розуміння значення терміну відіграє контекст, який допомагає здобувачам здогадатися про що йде мова, навіть не знаючи сто відсотково всіх слів. Але ветеринарна наука потребує точності перекладу термінів, оскільки «багато термінів та виразів в цій галузі мають чітко визначені значення, і неправильний переклад може призвести до серйозних непорозумінь» [2, с. 200]. Тому в процесі вивчення іноземної мови викладач повинен донести не тільки чітке формулювання термінів, а й навчити студента правильно використовувати термінологію як в діалогічному мовленні, так і в граматичних конструкціях, адже це є основою його мовленнєвої компетентності. З іншого боку, багатогранність термінів може викликати деякі труднощі в точному перекладі тих чи інших значень, і саме «обговорення термінів зі студентами-ветеринарами дасть змогу переглядати певні терміни з іншої точки зору» [3, с. 137]. Переклад та опрацювання автентичних текстів сприяє кращому засвоєнню термінологічної лексики студентами. Деякі лінгвісти вважають, що для розуміння основної ідеї тексту, студентам достатньо знати переклад 75-80% термінів, оскільки «основне комунікативне навантаження в спеціальних текстах припадає на загальнонавчальні слова і загальнонаукову термінологію. Тому в процесі навчання термінології в немовних закладах вищої освіти (ЗВО) слід спиратися на загальнонавчальну лексику» [4, с. 17].

При вивченні іноземної мови студентами ветеринарних факультетів слід враховувати, що ветеринарна наука має різні напрями підготовки, як

от «Ветеринарна медицина» або «Ветеринарна санітарна експертиза». Отже викладачу потрібно опрацювати вузькоспеціалізовану термінологію, яка відповідає напрямку підготовки студентів, і яка «складається з численних термінів, назв і понять, які визначають клінічні аспекти догляду за тваринами, діагностику, лікування та профілактику їхніх захворювань» [2, с. 200].

В процесі засвоєння ветеринарної термінології слід звертати увагу студентів не тільки на значення термінів, а й на те як утворюються терміни, оскільки «основна інформація щодо словотворення та аналізу слів дозволяє студентам більш ефективно керувати ветеринарною термінологією. Замість запам'ятовування списків термінів вони можуть легко передбачити значення інших термінів» [3, с. 137].

В статті, присвяченій труднощам перекладу ветеринарної лексики, Ю. Рожков вказує на «способи створення нових термінів за методами їх формування», а саме, «1) морфологічні, за допомогою деривації, складання, аббревіатури; 2) синтаксичним шляхом утворення колокацій та багатослівних словосполучень, 3) семантичним шляхом звуження (уточнення) значення загальних слів; метафоричним та метонімічним переносом попереднього значення; 4) запозичення слів з інших мов» [3, с. 138].

Багато дослідників вважають словоскладання одним із найбільш поширених і найбільш давніх способів утворення нових слів в англійській мові. Процес словоскладання являє собою об'єднання двох чи більше основ, в результаті чого утворюється складне слово, наприклад: *headache* – головний біль, *cowpox* (коров'яча віспа), *lockjaw* (спазм жувальних м'язів). Слова також можуть з'єднуватися «за допомогою сполучних елементів -і- та -о-, наприклад: *kernicterus* (білірубінова енцефалопатія), *myxomatosis* (міксоматоз)» [5, с. 110].

Найбільш продуктивним способом утворення термінів вважається деривація – утворення нових слів з певним лексичним та семантичним значенням, при якому утворюються похідні терміни за допомогою «префікса, кореня одного або двох слів і суфікса в різних поєднаннях, про що свідчать наступні приклади: *myocardium* = *myo-* (prefix) + *card(ium)* (root) *endocarditis* = *endo-* (prefix) + *card* (root) + *-itis*» [3, с. 138].

В.Лашкул вважає утворення термінів за допомогою префіксів особливо активним, оскільки «за допомогою префіксів та напівпрефіксів утворюється велика кількість похідних ветеринарних термінів» [5, с. 110]. Він пропонує пояснювати студентам значення префіксів не тільки англій-

ського, але і грецького та латинського походження. Ось декілька, найбільш розповсюджених префіксів: *pseudo-* (від грец. *pseudes* – несправжній, фальшивий), наприклад: *pseudocowpox* (несправжня віспа корів). Префікс *endo-* (від грец. *endos* – внутрішній). Приєднуючись до кореня слова, що позначає певний орган або частину тіла тварини, разом із суфіксом, наприклад, *-itis*, утворює назву хвороби, наприклад, *endometritis* (ендометрит – запалення внутрішнього шару матки) [5, с. 111]. Важливу роль префіксації підкреслюють і інші лінгвісти. Так Коваленко К.Г. акцентує увагу на префіксації, яка «відіграє провідну роль у специфіці творення нових медичних термінів, що зосереджує увагу на особливості їх уживання у медичній сфері: *intracellular*, *intravenous*, *intramuscular*, *intrapleural*, *intraspinal*, *pernasal*, *percutaneous*, *postnatal*, *postoperative*, *preclinical*, *prenatal*» [6, с. 3]. Розуміння значень префіксів допоможе студентам не тільки швидше і якісніше визначити переклад слова, а й сприятиме оволодінню більшою кількістю термінів.

Не менш важливим і продуктивним способом утворення слів є суфіксація. Окремі суфікси несуть в собі значення специфічного направлення, як от: «1) суфікс *-itis* вказує на запалення, наприклад, *hepatitis* – гепатит, запалення печінки; 2) суфікс *-oma* вказує на пухлинні хвороби, наприклад, *lymphangioma* – лімфангіома, доброякісна пухлина, що локалізується у лімфатичних судинах; 3) суфікс *-emia* означає «кров» або наявність хвороби у крові, наприклад, *anemia* – нестача крові» [5, с. 111].

Отже, афіксація є одним із найпродуктивніших способів словотворення в англійській мові.

Наступний спосіб утворення термінів, який деякі дослідники вважають одним із домінуючих зараз, це синтаксичний спосіб. Завдяки цьому способу утворюються багатослівні словосполучення, які з часом піддаються аббревіації, наприклад “*Acquired Immune Deficiency Syndrome*, *Bovine Spongiform Encephalopathy*, *Severe Acute Respiratory Syndrome*, *Irritable Bowel Syndrome* (*AIDS*, *HIV*, *BSE*, *SARS*, *IBS*)” [3, с. 138].

Крім основних типів словотворення існують так звані підтипи, які теж є доволі продуктивними в утворенні термінів. Наприклад, конверсія, при якій слово переходить з однієї частини мови в іншу, при цьому змінюючи своє лексичне та граматичне значення. Цей процес «розвивався через смислову потребу приєднати нове значення до слова. Таким чином, дієслова розвиваються від іменників та прикметників, або іменники розвиваються від дієслів» [3, с. 138]. Приклади конвер-

ції: nurse – «няня» і to nurse – «нянчити»; blind – «сліпий» і to blind – «засліпити».

При читанні та перекладі текстів студенти часто стикаються зі скороченими варіантами слів: vet від veterinarian, flu – скорочення від influenza і т.п. Цей тип словотворення має назву «відсікання» і часто використовується в англійській мові загалом, а у ветеринарній лексиці особливо. Механізм утворення тут доволі простий: «відрізані слова виникають після випадання початкової, заключної чи центральної частини слова» [3, с. 138]. Звідси і назви цих типів словотворення: префіксальне відсікання, кореневе та суфіксальне відсікання. Найпоширеніший із них, це префіксальний тип, «коли початок слова зберігається, наприклад exam(ination), (polio)myelitis, lab(oratory), doc(tor), vet(erinarian) = veterinary physician. При кореневому відсіканні середина слова зберігається, наприклад flu (influenza). Суфіксальне відсікання зберігає заключну частину, наприклад (uni)versity» [3, с. 138].

Аналізуючи способи утворення англійської термінології загалом, і ветеринарної зокрема, необхідно згадати про неологізми, які суттєво збагачують лексичний склад мови. Розвиток будь-якої галузі суспільства супроводжується появою нових слів, так званих «неологізмів», які відображають існуючі реалії. Неологізми – це «слова та словосполучення, утворені для позначення нових явищ, предметів, понять (грец. neos – новий і logos – слово)» [7, с. 157]. Основні сфери діяльності суспільства, які провокують появу нових слів, це соцмережі, технології та повсякденне життя людини. Але і у ветеринарній сфері можна побачити доволі високий ступінь неологізації. Оскільки ветеринарна наука тісно взаємодіє з такими галузями знань, як біологія, генетика, біохімія, біотехнологія, то поява нових слів в цих сферах значно поповнює лексичний багаж і у ветеринарії. Прикладом такого поповнення можуть бути новоутворення, які виникли в сфері біотехнології:

«semantic codon, stem cell, cromosome walking, cell engineering, gene splicing, bacteriostatic agent, pathogenesis related protein» [8, с. 93].

Цікавою особливістю англійської ветеринарної термінології, яку в своїх роботах відмічають багато дослідників-лінгвістів, є так звані терміни епоніми. Це застосування ветеринарних термінів в інших сферах життя, особливо в політичній та економічній областях. Наприклад, термін «адаптація» у ветеринарній царині означає пристосування організмів, органів і систем до зовнішніх подразників, а в політичній та економіч-

ній – адаптацію економіки країни або окремого підприємства як самостійного господарюючого суб'єкта до умов глобальної конкуренції, відкритих ринків тощо [2, с. 202]. Наступний приклад, термін 'immunity', який в сфері медицини означає сукупність захисних механізмів, які допомагають організму боротися із чужорідними факторами (бактеріями, вірусами). Цей же термін можна зустріти в політичній тематиці, де 'immunity' означає здатність органів влади ефективно виконувати покладені на них функції, навіть за умови нестабільності вищих органів законодавчої або виконавчої гілок влади.

Для вивчення та засвоєння термінологічної лексики викладачами застосовується великий спектр прийомів і засобів. Одним із головних чинників навчання вважається опрацювання тексту. Робота з текстами складається з декількох етапів. Це попереднє ознайомлення з термінами та їх засвоєння за допомогою вправ, читання та переклад тексту, післятекстові завдання на розуміння прочитаного та перевірки володіння термінологією. Перший етап роботи над текстом вважається чи не найскладнішим, оскільки потребує ретельного опрацювання ветеринарної лексики. Тому деякі науковці пропонують для полегшення такої роботи «звернути увагу на такі моменти: – інтернаціональність професійної лексики (consultation, an anesthesia machine, pathology, organization); – способи словотворення в англійській мові; – наявність визначень, виражених іменниками (sniffer dog, rescue dog, guard dog); – синонімію термінів (first aid=emergency treatment, companion animal=pet); – антонімію термінів (zoonosis – anthroponosis)» [4, с. 19]. Виконання вправ на засвоєння термінології допомагає студентам швидше і краще зрозуміти текст, сприяють розширенню лексичного багажу. Це можуть бути вправи на пошук тлумачень терміну англійською мовою, або завдання на зміну граматичних форм слова. Для кращої подачі матеріалу доцільно застосовувати таблиці або схеми.

Не менш важливим є етап перевірки розуміння тексту студентами, виконання вправ, направлених на закріплення термінологічної лексики та вміння використовувати її в спілкуванні. При цьому виконується різноманітний спектр вправ: відповіді на питання, визначення достовірності інформації (true – false), пошук синонімів та антонімів, складання ситуативних висловлювань на основі даних термінологічних фраз. Комунікативна спрямованість навчання дозволяє зробити процес оволодіння лексикою більш цікавим і різноманітним. Приклад комунікативних завдань для студентів:

«I. Match the term with its definition. II. Answer the questions after reading/ listening to the following text / watching the fragment of the film. III. Ask the questions after reading /listening to the following text / watching the fragment of the film» [4, с. 20].

Інший важливий аспект роботи зі студентами, це діалогічне або монологічне мовлення. У цьому процесі можуть приймати участь декілька учасників. Рольові ігри, складання діалогів, імітуючи ветеринара і власника тварини, або фермера і ветеринара, сприяють формуванню мовленнєвих навичок і вмінь володіння лексикою. Використання сучасних технологій навчання, таких як інтернет ресурси, аудіо- та відеоматеріали, дає змогу зацікавити студентів в такому рольовому спілкуванні, активізувати його розмовні можливості. Інтерактивні технології на сучасному етапі викладання інозем-

них мов є невід'ємною складовою навчального процесу.

Висновки. Вивчення ветеринарної термінології вимагає розуміння особливостей лексичних ветеринарних одиниць. Ознайомлення студентів з методами та способами терміноутворення сприяє кращому засвоєнню лексики та дозволяє розвивати вміння перекладати тексти, які містять великий відсоток незнайомих слів. Практика показує, що здобувачі гарно сприймають інформацію, яка стосується принципів побудови термінів, що, в свою чергу, сприяє кращому оволодінню іншомовної лексики за фахом.

Перспективи подальших розвідок. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в напрацюванні методів засвоєння термінологічної ветеринарної лексики для формування англомовної лексичної компетентності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Подоляк М. Основні проблеми навчання англійської ветеринарної термінології. *Наука і освіта* : наук.-пр. акт. журнал. 2023. № 1. С. 30-34. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2023/1_2023/5.pdf (дата звернення: 31.08.2025).
2. Дзюбинська Х.А., Бурковська З.Є. Особливості перекладу ветеринарної лексики з англійської мови на українську. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2023. Вип.30. С. 197–203. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/30/36.pdf> (дата звернення: 10.08.2025).
3. Рожков Ю. Г. Труднощі перекладу ветеринарної лексики з англійської на українську мову (на матеріалі довідників з анатомії свійських тварин). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2019. № 41. том 1. С.137-139. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.1.31> (дата звернення: 11.09.2025).
4. Дегтярьова К. О., Кібенко Л.М. Особливості викладання термінології на заняттях з іноземної мови в професійній діяльності в немовному закладі вищої освіти. *Іноземні мови*. 2022. №1. С.16-22. URL: <https://www.researchgate.net/publication/362351111> (дата звернення: 06.08.2025).
5. Лашкул В. Морфологічний аспект ветеринарної термінології у контексті навчання англійської мови за професійним спрямуванням. *Міжнародний філологічний часопис*. 2022. Том 13. №2. С.109-117. URL:<https://philologicalscience.com.ua/uk/journals/tom-7-2-2022/morfologichny-aspekt-veterinarnoyi-terminologiyi-u-konteksti-navchannya-an> (дата звернення: 17.09.2025).
6. Коваленко К. Г. Продуктивні способи утворення нових слів у сучасній англійській мові. Полтавський державний медичний університет. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/67a22114> (дата звернення: 17.09.2025).
7. Остафійчук О. Д. Неологізми англійської мови в сучасному суспільстві. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 3 Ч.1. С.156-160. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/part_1/30.pdf (дата звернення 11.09.2025).
8. Сиротіна О.О. Неологізми в англійській термінології сфери біотехнології. *«International journal of philology»/ «Міжнародний філологічний часопис»*. 2020. Том11. №1. С.90-95 URL: https://philologicalscience.com.ua/web/uploads/pdf/article_Syrotina_1_2020.pdf (дата звернення: 06.08.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 30.12.2025